

Az egyedi értékek megőrzése

„A szőlő a leginkább termőhely-specifikus növény, a fajtán és a boron keresztül nemcsak a borász, de a táj is megelevenedik” – kezdte egy költői képpel beszélgetésünket Májer János, a NAIK Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének igazgatója. Mint elmondta, ma mintegy százan foglalkoznak a terület K+F-feladataival Magyarországon. Ő úgy tartja, hogy jobb négy helyen 25–25 kutató, mint egyben száz. Minden egyes régióban költséghatékony kutatóhelyeket kell üzemeltetni, amelyekben jól összefogott együttműködésben végezhető a munka.

Az intézet a szőlészeti-borászati ágazat kutatási és szaktanácsadási szolgálatát tekinti az alapfeladatának, de a szervezetet korábban fenntartó felsőoktatási intézményekben oktatási tevékenységet is végeznek. Kutatásaik keretében gyakorlatorientáltak, az alkalmazott tudományokra koncentrálnak leginkább.

Az intézet Badacsonyi és Kecskeméti Kutató Állomásán jelentős területnek számít a fajtakutatás, amelynek nemcsak a hagyományai kiemelkedőek, hanem az eredményei is. Fajtaérték-kutatási és szelekciós munkájuk nagy szerepet játszott több hungarikum jellegű tájfajta, például a Kéknyelű, a Juhfark, a Kövidinka és az Ezerjő újbóli természetbe vonásában. Keresztezéses nemesítésük legújabb eredményeit például a Zeus, a Generosa és a Rózsakő borszőlőfajták fémjelzik, továbbá a gombabetegségekkel szemben ellenálló Fanny, Teréz és Esther csemegeszőlő-fajták.

A magyar szőlőtermesztés meghatározó regionális fajtáinak – Olaszrizling, Szürkebarát, Kékfrankos, Irsai Olivér – egy sor államilag elismert klónja bizonyítja az intézet több évtizedes sikeres klónszelekciós munkáját. A fajtakutatás alapját jelentő, mintegy 1600 tételből álló génbanki állományuk fenntartása, fejlesztése, molekuláris genetikai módszerekkel

történi leírása fontos feladata a szervezeti egységnek.

A klímaváltozás az intézetnek is sok tennivalót ad. Nagymértékben meghatározza az új kutatási irányokat, így például a klónszelekció esetében az időjárási viszonyok változásához – elsősorban az aszályok gyakoribbá válásához – való alkalmazkodást. A lelagyulásra hajlamos fajták esetében fontos az olyan klónok szelektálása, melyek aszályos körülmények között is megőrzik a savaikat.

–Ezen a területen már jelentős eredményekről számolhatunk be – mondta el az igazgató, hangsúlyozva, hogy ilyen például a 14/14-es Olaszrizling és a 10/5-ös Szürkebarát. A közelmúltban ismerték el az Ervin nevű fajtájukat, amely egy bőtermő, savas karakterű szőlő, és bár európai gyökerekkel rendelkezik, mégsem rothad. A gyöngyözőborok

A NAIK Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete (NAIK SZBKI) a világon az elsők között alapított, ma is fennálló szőlészeti és borászati kutatóhely, az 1896-ban létrehozott Központi Szőlészeti Kísérleti Állomás és Ampelológiai Intézet utódja, 2014-től a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ hálózatának kutató-fejlesztő intézményeként működik két kutatóállomással, Badacsonyan és Kecskeméten.

A NAIK SZBKI Badacsonyi Kutató Állomás központi épülete a Ramassetter – Ibos Ház

népszerűségének növekedését tapasztalva a Badacsonyi Borvidék már fel is vette új termékei listájára.

–Érdekes dolog a genetika, hiszen az Ervin szülőpárja ugyanaz, mint a Zengőé, a Zenité és a Zeusé, mégis nagyon különböznek egymástól – mondta el a szakember, egyúttal rámutatva, hogyha ilyen irányban változik a klíma, akkor a tolerancián kívül ezeket a tényezőket is figyelembe kell venni a nemesítésben. Korábban a koraiságot tették az első helyre, de most ennél fontosabb lehet az aszálytűrő képesség.

–Mióta megépült az üveg-házunk, kollégáim Vitis sylvestris-szel is végeznek keresztezési kísérleteket – jegyezte meg az igazgató. Ezekből a kísérletekből már bor is készült, sőt létrehoztak egy „ex situ” gyűjteményt. Annak ellenére, hogy egyesek véleménye szerint Magyarországon nem fordul elő, a badacsonyiak mégis találtak a Szigetközben néhány *Vitis sylvestris* példányt, egy immár genetikailag bizonyítottan tiszta állományban. A termés feldolgozása után az is kiderült, hogy a borának magas a borostyánkősav-tartalma.

A klímaváltozás kapcsán új károsítók megjelenésével is szembe kell nézni. Így került fel

a kutatási listájukra a szőlőtripsz és a harlekinkatica. Ez utóbbinál megvizsgálták, hogy feldolgozás közben a mustba vagy a borba kerülve milyen változásokat okoz. – A harlekinkatica által kiválasztott váladék hatóanyaga megegyezik egy Sauvignon blanc-ban megtalálható vegyülettel – árulta el a szakember, hogy ez nem jó, egyúttal felhívta rá a figyelmet, hogy most indul náluk a foltos szárnyú muslica vizsgálata, és újra megjelentek a levéltetvek is a szőlőben.

A másik nagy kutatási területük a talajerő-gazdálkodás, a talajművelés, a tápanyag-utánpótlás. Olyan talajművelő módszereket vizsgálnak, amelyek víztakarékosak, ugyanakkor az erózióval szemben is védenek.

–Egy éven belül nagy aszályt és intenzív csapadékos periódusokat egyaránt megélhetünk – osztotta meg tapasztalatait Májer János. Az intézet rendelkezik egy másfél évtizedes tartamkísérlettel, amelynek keretében különböző talajápolási módszereket vizsgálnak. Gyakori probléma, hogy az aszály miatt a növény nem tudja felvenni a talajban egyébként meglévő tápanyagokat, így megjelennek a hiánybetegségek.

–Bár én is úgy tartom, a szőlő természetes táplálkozása a gyökéren keresztül zajlik,

száraz időben esetenként be kell vetni a lombtrágyázást – érzékeltette a tápanyag-gazdálkodás fontosságát a szakember. A szőlőtalajok többsége alacsony humusztartalmú, pedig a növény szerves koloidokból jobban fel tudná venni a tápanyagokat. Mivel istállótrágyához csak korlátozott mennyiségben lehet hozzájutni, a dudari szénbányákkal közösen kísérletet végeztek magas humáttartalmú szénporral, amit erőművi növényi hamuval tártak fel.

Új projektnek számít az intézet kutatásai között az ökológiai szőlőtermesztés, ami első sorban Kecskeméten zajlik. Ennek kapcsán biológiai készítményeket is tesztelnek.

–A legtöbb szőlőtermesztési kísérlet borászati vizsgálattal zárul – kanyarodott át a mindig nagy érdeklődésre számot tartó területre az igazgató – hiszen ez a fajtaérték-kutatás egyik fontos eleme. Kecskeméten jellemzően a Biankával és a Generozával folynak kísérletek, míg Badacsonyan a régebben termesztésbe vont fajtákat veszik górcső alá.

Az intézet termesztéstechnológiai kutatásai közül kiemelkedik az úgynevezett DMR-módszer sikeres adaptálása és a humát alapú trágyaszerek kifejlesztésében elért eredmények, valamint a csemegeszőlő-termesztési technológiák fejlesztésében végzett munkájuk. Fontos területnek számít az élesztőszelekció. Több helyről, talajról, növényről és erjedő mustból egyaránt gyűjtöttek élesztőtörzseket, és a szakember véleménye szerint ezekből izgalmas kísérletek indulhatnak.

Felkérést kaptak a meggybor gyártási technológiájának új megközelítésű kidolgozására. Mivel az Ujfehértói fűrtős fajtából telepítették Magyarországon a legtöbbet, illetve a fajta magas savtartalma miatt főleg ebből készítenek alapbort, amit nem cukorral édesítenek. Így született meg a cider típusú, alacsony alkoholtartalmú meggybor.

Csizmazia Darab József-emlékév

Jövőre emlékezünk meg Dr. Csizmazia Darab József születésének 100. évfordulójáról. Az elmúlt évtizedek egyik legtermékenyebb szőlőnemesítőjének nevéhez számtalan sikeres – elsősorban rezisztens – szőlőfajta (Zalagyöngye, Bianca, Aletta, Nero) kapcsolódik, amelyeket ma is jelentős területeken termesztnek.

A rendezvénysorozat megszervezése érdekében *Hajdu Edit* – aki egyben a tervezett emlékkönyv szerkesztője – kezdeményezésére 2017. augusztus 24-én alakult szervezőbizottság, amelynek tagjai: *Májer János* (a szervezőbizottság elnöke, NAIK SZBK), *Hajdu Edit* (NAIK SZBK), *Koczor Kálmán* (MBOSZ-elnök), *Bóna Lajos* (MNE-elnök), *Bálo Borbála* (Szent István Egyetem), *Váczy Kálmán* (Eszterházy Károly Egyetem), *Fülöp Lajos* (Balatonfüred), *ifj. Csizmazia Darab József*, *Németh Krisztina* (NAIK SZBK), *Szabó Attila* (NAIK SZBK), *Keresztes József* (Kunsági Borvidék Hegyközségi Tanácsa).

A nagy elődről a szőlő-bor ágazat intézményei és szervezetei számos rendezvénnyel kívánnak megemlékezni, ezzel tisztelve életműve előtt.

Balatonfüred: megemlékezés Balatonfüred díszpolgáráról, a filatelistáról, bélyegkiállítás, emlékoszlop-koszorúzás (2018. tavasz).

Kecskemét: borverseny rezisztens szőlőfajtákból (2018. április).

Budapest (FM Darányi-terem): tudományos konferencia, az emlékkönyv bemutatója és a borverseny hivatalos eredményhirdetése (2018. május).

Eger: emlékpark kialakítása és megemlékezés (2018. ősz).

A szervezőbizottság ezúton is szeretné felhívni a szakmai közönség és minden érdeklődő figyelmét a megemlékezés rendezvényeire, a borversenyre és a tervezett programokon való részvételre.

–Ezt a technológiát szeretnénk levédetni – mondta el Májer János, egyben felhívva rá a figyelmet, hogy az ital mindenben megfelel a bortörvény elvárásainak.

A Szőlőfajta Nemzeti Fajtajegyzéke döntő része esetében az intézet a fajtafenntartó. Ennek a munkának a részeként egy 14 hektáros szabadföldi törzsültetvényük biztosítja a magas biológiai értékű (PBVT, BVT) szaporító alapanyagot a termelés számára. Komplex patogénmentesítési munkájuknak köszönhetően 180 tétel kiindulási állományát tartják fenn az izolátorházakban, és ezek között messze nem csak az intézet fajtái találhatók meg. Egyébként ez a tevékenység a Kecskeméti Kutató Állomás egyik fő feladata.

Ugyancsak Kecskeméthez kapcsolódik a szőlőtermőhelyi kataszter szakértői feladatainak az ellátása, amit jogszabályi kötelezettség alapján országos hatáskörrel végeznek. Ezen kívül közreműködnek a termékleírások elkészítésében, illetve módosításában. Mindezek mellett a hungarikum jellegű fajták – az Olaszrizling, a Kéknyelű, a Juhfark, a Generosa – optimális borászati technológiájának a kialakításában adnak segítséget a termelőknek.

Az intézetnek mindig fontos feladata volt és ma is az a szaktanácsadás. A rendezvényeik közül kiemelkednek az intézeti borbírálatok és szakmai bemutatók. A szolgáltatásként nyújtott szaktanácsadás keretében jelentős számú rügyvizsgálattal, illetve a Badacsonyi borvidéken növényvédelmi előrejelző rendszer szakmai működtetésével segítik közvetlenül a termelőket. Akkreditált laboratóriumukban a talaj- és növényminták AKG-programokhoz és talajvédelmi tervekhez szükséges vizsgálatait végzik, talajvédelmi- és tápanyagterveket készítenek.

A Balatoni Borrégió Borminősítő Bizottsága az intézet Badacsonyi Kutató Állomásán végzi az érzékszervi minősítéseket, amihez a személyi és infrastrukturális feltételeket helyben biztosítják. Az állomás a borvidék szívében fekszik, a Badacsony-hegy oldalában elhelyezkedő 18 hektáros szőlőterületen, amin kívül korszerű szőlőfeldolgozó, pince és három szakterületre – talaj, növény, bor – akkreditált analitikai laboratóriumuk biztosít megfelelő hátteret.

–A Kecskeméti Kutató Állomás története is hosszú időre tekint vissza – idézte fel a szakember, hogy a ma Miklós-

telepnek nevezett városrészben az 1860-as években létesült vincellériskola (Magyar Királyi Szőlészeti és Kertészeti Szakiskola) bázisán 1883-ban Miklósvári Miklós Gyula kormánybiztos hozta létre az első állami mintaszőlőtelepet. Ennek egyik fő célja a filoxeravész kártételének csökkentése volt a szőlő-szaporítóanyag előállításával és fejlesztésével. A legtermékenyebb magyar szőlőnemesítő, Mathiasz János 1898-ban költözött Kecskemétre és kezdte meg birtoka kiépítését a mai Katonatelepen. 1921-es halála után a birtokot az állam megvásárolta, és „Magyar Királyi Mathiasz János Állami Királyi Szőlőtelep” néven működtette. A telep, az alapító munkásságát folytatva a szőlőnemesítés területén, a csemegeszőlő-nemesítés országos központjává vált.

A Kecskeméti Állomás 40 hektár területtel rendelkezik, amiből mintegy 16 hektár a szőlő, így ma a szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztés, innováció és a szaktanácsadás egyik bázisa a Duna Borrégióban. Egyfajta szellemi központként működik együtt a térség termelői és civil szervezeteivel.

V. S.